

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' משה שניצר ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה רודפת צדקה וחסד מרת רודה שניצר ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1400

מסכת מנחות ע' - ע"ו ♦ מקוואות י', ה' - מכשירין א', ג'

בס"ד, ד' ניסן תשפ"ו

השבוע בגליון

- ♦ אכילת פרי עם הענף
- ♦ תוקפם של נדרי ושבעות בני נח
- ♦ שלושים מצוות בני נח, היכן הן?
- ♦ כיבוי האש שעל גבי המזבח - האיסור והמצווה

♦ אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה

- ♦ דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות
- ♦ חיטים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים
- ♦ ההבדל בין אכילה מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור
- ♦ כרוז מיוחד - שבבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

כאן הנקודה

הגיע הזמן להניח את האצבע במרכז הנקודה. כאן, בדיוק.

מני נחתה על האנושות הגזירה "בזיעת אפך תאכל לחם", איש לא הצליח להתגבר על כך. העול המוטל על כתפי כל אחד, בין אם הוא חש בכך, ובין אם לאו, משיח כתפיים רבות ברחבי תבל, מלבין שערות ומתיש גם אנשים חזקים. בנפש יביא לחמו.

מעשה בזקן שעוד בימי חייו הפך לאגדה מהלכת, בגין אפיו הנדיר והייחודי. עשרות מעשיות אפופות הוד ועוז נכרכו בשמו, והוא מעולם לא הכחיש או אישר מאומה. בערוב ימיו גייס הזקן את מיטב כשרונו כדי להנחיל בינה את הדורות הבאים אחריו, ויצו את משרתיו לאמר, כי יזמנו למעונו את בניו, בניהם ובני בניהם.

כשיזקן קונדסי על פניו, הוא התרה בהם לבל ישאלוהו מאומה. כל אשר יאמר יעשו. משהסכימו, החווה באצבעו הגרומה אל היער הרחוק, ולתדהמתם הרבה ביקש מהם לצאת בצוותא היערה, לצוד קופיפים זעירים, שאינם מזיקים לאיש, וכאשר יצטברו ברשותם עשרה קופיפים, יודיעוהו. הוא ממתין להם, כאן, בחדר האורחים.

חדורי רוח הרפתקנות יצאו הבחורים אל עצי היער. לבטח ראש המשפחה מתכנן את המהתלה הגדולה מכולם, זו שתזכר שנים רבות ותעלה שחוק על

דף סט/א חטין שבגללי בקר ושעורין שבגללי בהמה מהו

דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

לפני למעלה ממאה שנים, יהודי שעסק בפיטום אווזים פנה אל המהרש"ם בשאלה מעניינת, והתשובה שקיבל מעניינת עוד יותר. למפטם האווזים נודע, כי בשר סוסים יפה לפיטום אווזים, ומיני אז כרת ברית עם סוחרי הסוסים, שיעבירו אליו את הסוסים הכחושים שלא יצלחו עוד לעבודה, כדי שישמשו כמאכל ערב לאווזיו. ביום מן הימים החלה לנקר בליבו המחשבה, כי לא כהוגן הוא עושה, ושמא בשר האווזים אינו מותר לאכילה, שכן, כל עיקרו לא בא אלא מן הסוסים, אשר הם בעלי חיים האסורים באכילה. המהרש"ם ("דעת תורה" י"ד סימן ס' ס"ק ד' וה') לא דחה את השאלה על הסף, ואף הורה כי אכן היהודי צודק! לחיזוק דבריו הוסיף מעשה בגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל, שבעת רבנותו בברודי, הובאה לפניו אווזה "שאלה", וכאשר הבחין כי שמנה היא עד למאד, חקר את בעל האווזה וכאשר התברר לו כי נהגו לפטמה בבשר חזיר, הורה כי אסור לאוכלה. על הסברות המשמשות כבסיס לפסק הלכה זה ועל השיטות החולקות, במאמר שלפנינו.

חיטים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים: גמרתנו דנה בדבר מהותם של עצמים, חיטים, כלים, בעלי חיים, שנאכלו על ידי בעל חיים ולאחר מכן נפלטו ממנו. אחד הנידונים הוא לגבי חיטים שנאכלו על ידי בהמה, הכשרות הן למנחת העומר, או שמא לאחר שנבלעו בגוף הבהמה בטל שמן כחיטים. הגמרא מסיקה, כי כל עוד החפץ הבלוע נותר שלם כמות שהיה, שמו ומהותו עליו כבראשונה, מאחר שמעולם לא פרחו הימנו. אולם, מאכל שהחל להתעכל, בטלה מהותו והרי הוא נחשב כחלק בלתי נפרד מבעל החיים שבקרבו נבלע.

מאכל שהחל להתעכל, שמו ומהותו עליו? לדעת הרמ"א (עיין שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סימן קמ"ז), מחלוקת עצומה נחלקו הראשונים בגמרא זו. בעלי התוספות מפרשים במסכת תמורה (לא/א ד"ה "שינקה"), כי דברי גמרתנו, שמאכל שהחל להתעכל מאבד את מהותו העצמית והרי הוא חלק מבעל החיים, אינם אלא לגבי הלכות טומאה. כלומר, בעל חיים אינו מקבל טומאה, ולפיכך אומרת הגמרא, כי גם חפץ שנבלע בתוכו והחל להתעכל, אינו מקבל טומאה. אולם, עדיין לא סרו מעליו תכונותיו, שבעטיין נאסר לאכילה [וכפי שהתורה אסרה יוצא מן האסור, בכורות ו/ב, שו"ת "אגרות משה" שם].

צעילוי נשמת

הר"ר **שאל צבי אינהורן** ז"ל

ב"ר חיים נפתלי ז"ל
נלב"ע ה' בניסן תשס"א

תנצב"ה

הונצח ע"י בניו ובני משפחותיהם שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים צבי פסקוביץ** ז"ל

ב"ר זאב דב ז"ל
והצדקת ריינה גולדה ע"ה
נלב"ע ג' בניסן תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחו ע"י משפחת פסקוביץ שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **זיסל (סרין) רובנר** ע"ה

בת הרה"ח ר' משה ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשנ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה
הר"ר **דוד רובנר** ומשפ' שיחיו - פ"ת

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת הר"ר **יוסף נתן נטע הפטקה** ז"ל ב"ר ישראל צבי ז"ל נלב"ע כ"ט אדר תשע"ב ומרת **דבורה רחל הפטקה** ע"ה בת הרב דוד יהודה בנט זצ"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א **תנצב"ה**

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

ואילו בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "דבלע") וראשונים נוספים (הר"ש והרא"ש בפ"א מאהלות מ"ז והר"מ מפונטיזא שברא"ש בכורות דף ז', ור"ת בתוס' בכורות שם ד"ה "דג") סוברים, כי מאכל שהחל להתעכל במעי בעל חיים, נחשב כעצם מעצמי וכבשר מבשרו לכל דבר ועניין, והוא מאבד את מהותו. אומנם, מאכל המופק בידי אדם מדבר מאכל אסור - אסור באכילה, אך כאשר התהליך נעשה בטבע הבריאה, הרי זה שינוי מהותי המנתק את המאכל ממקורו ומצמיח לו שם חדש (ש"ת "מנחת יצחק" ח"ה סימן ה').

דינו של מאכל אסור לאחר שהפך לחלק מגוף הבהמה: מדעת בעלי התוספות בתמורה הסיק הרמ"א הלכה מחודשת (יו"ד סימן ס' סעיף א'), כי בהמה שהתפטמה כל ימיה במאכלות אסורים, אסורה לאכילה! שכן, ברור לכל, כי כל מאכל שמקורו במאכל אסור - אסור באכילה. ואף אם שינו את צורת המאכל ואת טעמו באמצעים כימיים, עדיין אסור הוא באכילה [ראה בהרחבה ב"מאורות הדף היומי" מסכת סנהדרין, במאמר "ג'לטין - מותר או אסור?"]. מעתה, מאחר שגופו של כל בעל חיים ניוון מן המאכלים המתפרקים בקרבו והוא שואב מן הרכיבים הללו את המרכיבים החיוניים לו ומפריש את היתר, נמצא, שבהמה שאכלה מאכלות אסורים, הרי היא מאכל אסור שאמנם צורתו וטעמו השתנו, אבל מאכל אסור הוא נשאר (עיין שו"ת "אגרות משה" שם), שהרי לדעת בעלי התוספות בתמורה, תכונותיו של מאכל שהחל להתעכל אינן סרות מעליו. אמנם, אם הבהמה אכלה גם מאכלות מותרים, היא מותרת, משום שלא ניתן לקבוע באופן חד משמעי, שמקור בשרה מן המאכלות האסורים.

להלכה, האיסור פורח מן המאכל, עם ספיגתו בגוף הבהמה: אולם, הש"ך (שם ס"ק ה'), ועמו חבל אחרונים, חולקים על הרמ"א, והם מתירים לאכול גם בהמה שהתפטמה ממאכלות אסורים כל ימיה, מאחר שלדעתם, לא נתכוונו הראשונים לאסור את בשר הבהמה כי אם את המאכלים המתעכלים במעיה בלבד, אך לאחר שנהיו חלק מגופה פרח איסורם, וכן נוקטים להלכה [אולם, בהמה שאכלה איסורי הנאה, אסורה. ועיין שם שו"ת "אגרות משה" שחלק].

ההבדל בין אכילת מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור: כעת, נשוב לאווזים המפוטמים, ונחזה בסברה מתוקה מדבש שחידש המהרש"ם. נוכחנו, כי להלכה, אין לאסור אכילת בעל חיים שהתפטם ממאכלות אסורים, ובכל זאת, רבי שלמה קלוגר זצ"ל ומהרש"ם, אסרו אכילת אווזים שעיקר פיטומם בבשר סוס ובבשר חזיר. וטעמם, כי לא הורו הפוסקים שמאכלות אסורים מאבדים את מהותם במעי בעל החיים, אלא לגבי מאכלות אסורים שאינם בשר. שונה הוא הדבר בבעל חיים האוכל בשר, שכן, כאשר בעל חיים אוכל פרי אסור, כגון, תרומה, טבל וכדומה, נקל להבין כי שמו ומהותו של המאכל סרו ממנו. בעבר היה פרי ועתה הפך לבשר. אכן, שינוי מהותי. אולם, כאשר אווז אוכל בשר סוס, לא התרחש כל שינוי מהותי - תחילה היה בשר, וכמו כן עתה הוא בשר! ולפיכך, איסורו אינו פוקע ממנו.

אמנם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) המרחיב ומפרט ומסכם נושא זה בארוכה, חולק בתוקף על חידוש זה, מאחר שלדעתו, תהליך העיכול מבטל את מהות המאכל די הצורך כדי להצמיח את איסורו משכבר הימים.

דף ע"א ואי גחין ואכיל

כרוז מיוחד - בשבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!

במקומות רבים הכרוז מסובב ברחובות העיר בערבי שבתות ומכריז על זמני כניסת השבת, ויש שאף מוסיפים ומזכירים שאין לצאת מן העיר זמן קצר לפני כניסת השבת, כדי להמנע מחילולי שבת. בעל ה"בכור שור" (שבת עג) ממליץ על כרוז מסוג אחר. הוא מספר, כי בעיר מגוריו היה אדם שיצא בכל שבת לפרדסים כדי להזהיר את עמי הארץ לבל יתלוש פירות בפיהם, "וכן ראוי בכל מקום למנות אנשים על זה, עד שישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל". בימינו, אין צורך להכריז על כך, אך מעניין להתחקות אחר הפולמוס המרתק בנושא זה, שמקורו בסוגייתנו.

אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה: ישראל שאכל תרומה במזיד, חייב מיתה. גמרתנו דנה, אם תתכן אפשרות שתבואה תקבל דין "תרומה" עוד בטרם קצירתה, בעודה מחוברת לקרקע [תרומה ממחובר לא ניתן להפריש, אלא שגמרתנו דנה בתרחיש מסויים היוצר מצב של תרומה מחוברת לקרקע], ובהקשר לכך הגמרא אומרת, כי ישראל האוכל מתרומה זו כמות שהיא, מחוברת לקרקע - פטור, משום ש"בטלה דעתו אצל כל אדם", היינו: אכילה באופן מוזר כל כך, אינה נחשבת לאכילה כלל (רש"י ד"ה "ואי גחין ואכיל לה").

תלישת פרי בשבת באמצעות השיניים, אסורה מן התורה או מדרבנן: מתשובות הלכתיות שנכתבו על ידי האחרונים אנו למדים, כי בעבר בפי עמי הארץ ובפי הילדים היה רווח, כי בשבת מותר לתלוש פרי באמצעות השיניים, משום שזו תלישה שלא כדרך, וכמבואר בסוגייתנו, בטלה

פיותיהם של בני המשפחה עד סוף-כל-הדורות. מי אינו רוצה להיות שותף לכך. הכל שעתו במרץ בסבך הצמחייה העבה, רדפו אחרי קופיפים שזינקו בחווה מענה לענף, ומשנלכד הקופיף הראשון רבתה השמחה. בני חייל היו אנשי החבורה, וכעבור מספר שעות, הם שבו והתייצבו בפני הסב, חבולים, יגיעים, עייפים, אך מאושרים, והציגו לפניו כלוב רחב ידיים, רוחש חיים.

סגרו את החלונות ושחררו מהכלוב, ציווה. **הם** הביטו זה בזה, ועשו כדבריו. זה הולך להתחיל - **הביאו** בננות.

תוך מספר דקות הונח אשכול בננות צהבהבות על השולחן.

הניחו את הבננות על המתקן שבנית, שם, בפאתי החדר.

הכל הביטו במתקן המוזר שבנה הזקן. מעין משקולת רחבה שמימיהם לא ראו כמותה, בראשה מיכל מים ענק.

סבא, מה זה?

סבלנות צאו מהחדר. הסתכלו מהחלונות. עד להודעה חדשה, איש מלבדי אינו רשאי להכנס אל החדר!

השתגע הזקן, לחש נכד הצוף.

מהתלה כבר לא תהיה כאן, הם הרגישו. הזקן רציני מידי. הוא מקפיד על כל שלב, עומד על כל פרט, והוא הקדיש את טרקליו לעשרה קופים, לזמן בלתי מוגבל! איש לא ידע מה צופן בחובו הרגע הבא.

בעיניים בווערות עמדו זאטוטי המשפחה והבוגרים כאחד להביט בקופיפים מן החלונות.

אך יצא אחרון הנכדים את החדר, זינקו מספר קופיפים בחווה לעבר הבננות, והופ... זרם מים אדיר ניתז על ראשם ממרומי המשקולת. נגיעה בבננות המונחות על המשקולת, הפעילה את מנוף המים, שהרטיב אותם מראשיהם ועד זנביהם.

כעבור מספר מקלחות מים שכאלו, לא היה קוף מן הקופים להניח את ידו על הבננות.

הסב בלבדו היה נכנס אל החדר כל יום. מביא מזון לקופים, מחליף את אשכול הבננות באשכול גדול עוד יותר, בבננות בשלות ומגרות חין, ויוצא את החדר כשחיוך על פניו.

הקופים היו יושבים מן הצד, מביטים בבננות בעיניים כלות, אך לא נוגעים.

כעבור מספר שבועות, הופיע הזקן בחצר הבית כשקופיף אחד תלוי על זרועו, והורה לנכד זריו כשד, קח את הקוף אל היער, שחרר אותו, וצוד במקומו קוף אחר.

אבל, סבא...

בלי שאלות!

עיניו הרושפות של הזקן סימרו את הנכד למקומו, וכעבור דקה הוא נותר ממקומו כקפיץ דרוך ואץ אל היער.

הקוף החדש שהוכנס לחדר, היה מלא מרץ. זה עתה סיים סדרת קיפצוים מרהיבים בין צמרות העצים, וכעת הוא זוכה לעמוד מול אשכול בננות אדיר שכמותו לא ראה מימיו, ולא עוד, אלא שתשעת הקופיפים האחרים אינם מגלים בהן עניין. כולן שלו, כל הבננות. איזה אושר. תמיד הוא האמין שיום יבוא ויהיה עשיר.

בטח הם עיוורים, תבירי הקופים, הרהר לעצמו וקיפץ בקלילות לעבר ערימת הבננות. חזיו ורעם. כמעט הגיע אל יעדו הנכסף, ושמונה עשר ידיים שעירות משכו את כל גופו, מרטו את אזניו וכמעט שתלשו את גבו. לא הועילו לו כל מחאותיו ונסיונותיו, הם היו בני בית וותיקים במקום וכל פינה ומדף גבוה לא נסתרו מעיניהם. באכזבה עמוקה הוא השלים עם המציאות המרה. לא אוכלים מהבננות.

כל שבוע היה הזקן משחרר קוף "ותיק" ומכניס במקומו אורח חדש, ובכל שבוע היתה המהומה חוזרת על עצמה. בהתחלה זה עוד היה מעניין, בדרך כלל זה התרחש ביום ראשון. הקופים היו דרוכים ומתוחים כאשר הזקן היה מכניס אליהם את האורח. הלה, תמים ונרגש, לא היה מספיק לשלוח יד או לשון לעבר הפירות העסיסים, וכבר היו הללו מייסרים אותו על המחשבות הזדוניות שעלו במוחו

כעבור עשרה שבועות לא נותר קוף מן הקבוצה המייסדת, והמהגה... נמשך. הם לא העלו על דעתם שמעל הבננות יש מיכל מים שעלול להרטיב

דעתו אצל כל אדם (ש"ת "הר הכרמל" אר"ח סימן כ"ג). אולם, האחרונים מוחים על כך בתוקף וטוענים כי אף שמדאורייתא הדבר מותר, פעולה זו אסורה היא מדרבנן ("מגן אברהם" סימן של"ו, ופסק כך בגר"ז סימן של"ו סעיף ט"ז).

איסור דרבנן בלבד? תמה בעל ה"בכור שור", מי לנו גדול מרש"י (סוכה לז"ב ד"ה "אבל אתרוג") אשר קבע מפורשות, כי התולש פרי בשיניו, "אין לך תולש גדול מזה"! [אולם, חבל אחרונים מפרשים שכונת רש"י מדרבנן, עיין שער הציון סימן של"ו אות מג]. ברור, איפוא, הוא מסכם, כי יש לחלק בין התולש פרי מחובר בשיניו, לבין האוכל פרי מחובר. חכמים בסוגייתנו מתייחסים אל האוכל במחובר כמי שבטלה דעתו אצל כל אדם, משום שהוא נוהג באופן משונה ביותר. אולם, תלישת פרי באמצעות השיניים אינה מעשה מוזר עד כדי כך המכליל את עושהו בהגדרת "בטלה דעתו אצל כל אדם", ולכן הורה רש"י כי התלישה אסורה מדאורייתא.

אולם, יש המבארים, כי אין כל הבדל בין מעשה תלישה בפה לבין מעשה אכילה בפה, אלא שסוגייתנו עוסקת באדם האוכל משיח, ועליו לגהור על הארץ כדי לאכול ממנו, וכלשון הגמרא "גחין ואכיל" [בצירוף עם האכילה מן המחובר]. פעולה זו מוזרה היא ויוצאת דופן. ואילו רש"י עוסק באדם העומד זקוף ותולש בשיניו פרי מן האילן, ולפיכך כתב כי הוא עובר על מלאכת תולש, שאינו מוזר כל כך (ש"ת "הר הכרמל" שם).

כיצד אוכלים "מחובר", הרי אם אכל כבר אינו מחובר? נחתום בקושיה חריפה שמציג המהרי"ל דיסקין זצ"ל (ש"ת מהרי"ל דיסקין קונטרס אחרון ס"ק ל"ו) לכל לומדי הסוגיה. האוכל תרומה המחוברת לקרקע - פטור, כך נאמר בסוגייתנו. ויש להבין, כיצד יתכן שאדם אוכל "מחובר", הלא הוא נגס בפרי וכעת נמצאת בפיו תרומה שאינה מחוברת?

אכילת פרי עם הענף: מחמת קושיה זו הוא נאלץ לחדש, כי גמרתנו עוסקת במקרה נדיר ביותר: היהודי הלזה, הכניס את הפרי לפיו, בעודו מחובר לענף הדקיק ששימש לו כמקור יניקה מן הקרקע, ורק כאשר הפרי הגיע לבית הבליעה, הוא בלעו ותוך כדי כך נתלש הפרי מן הענף. מעולם לא היה הפרי בפיו כשאינו מחובר... [וע"ע "דרך אמונה" פרק י"א ס"ק רל"ו, בשם מרכבת המשנה].

דף עג"ב לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל

תוקפם של נדרי ושבועות בני נח

בגמרתנו אנו למדים, כי חז"ל דרשו מן הפסוק (ויקרא כב/ח) "איש איש" - "לרבות עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל". בעלי התוספות (עבודה זרה ה/ב ד"ה "מניין למחוסר אבר שאסור לכן נח") מפרשים, כי כוונת הגמרא אינה רק כפשוטה, שנוכרי רשאי להביא קרבנות, אלא מפסוק זה למדים, כי נוכרי הנודר להביא קרבן לבית המקדש, נדרו חל, וחובה עליו למלא אחר נדרו [ועיין שם בגליון הש"ס לרעק"א זצ"ל].

דין זה טעון הסבר. הגויים מצווים בשבע מצוות בני נח בלבד, איסור התורה "לא יחל דברו" האוסר על יהודי להפר את מוצא שפתיו, לא חל על הנכרים (ירושלמי נזיר פ"ט הל' א, תוס' נזיר סא"ב ד"ה "הניחא למי"ד"). מה תוקף, יש איפוא, לנדרי.

מספר תשובות בדבר, כותב הגאון רבי אשר וויס שליט"א. ראשית, יתכן לפרש, כי למרות שהנוכרי אינו מצווה במצוות לא תעשה "לא יחל", בפסוק זה, "איש איש", התורה הורתה, כי נדרי קרבנותיו חלים בשונה משאר נדרי ("מנחת אשר", בראשית, סימן ל"ד, אות ד).

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: אולם, בעל ה"אבני מילואים" (סימן א' ס"ק ב' ועיין "קהילות יעקב" עבודה זרה סימן ב') כתב הגדרה נרחבת מזו. לדבריו, יתכן שנוכרי חייב בכל נדריו הנוגעים לענייני הקדש, ולא רק בנדרי קרבנותיו. כלומר, גם אם הוא נודר נכסים לבדק הבית, נדרו חל, שכן, בדברים הנוגעים להקדש ולקרבנות [וצדקה, לדעת חלק מן הפוסקים], חל שיעבוד ממון על נכסי הנודר, מחמת הכלל הידוע "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט". כלומר, הנודר לשמים, הרי זה כאילו ביצע פעולה בממון והעבירו לייעדו. לפיכך, למרות שהנוכרי אינו מצווה ב"לא יחל", אם נדר לתת חפץ מסויים, חל קניין ממון על חפץ זה, ואם התחייב לקנות קרבן, או התחייב נדבה, חל שיעבוד בנכסיו לקיום חובתו.

[הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל מרחיב עוד יותר את חובתו של הנוכרי לקיים את נדריו. לדבריו, לא זו בלבד שנדרי קרבנותיו חלים, אין די בכך שגם נדרי ההקדש שלו משעבדים את ממונו, אלא הוא מחוייב לקיים את כל נדריו, כשם שיהודי חייב לעשות כן! את טעמו הוא מבסס על דברי חז"ל (יבמות קט"ב נדרים כב/א ועוד), ש"הנודר נדר כאילו בנה במה". הראשונים מפרשים, כי הכוונה לבונה "במה", מזבח, בשעה שבית המקדש כבר קיים. אולם, קיימת גירסה ברש"י על מסכת נדרים, שאינו בדינו, כי הוא פירש שהכוונה היא שהנודר, הרי הוא כבונה מזבח לעבודה זרה; (ראה "בית יוסף" י"ד סימן ר"ג). ממילא, אומר הגר"ש קלוגר, גם הנוכרי מצווה לקיים את נדריו, שאם לא כן ייכשל באביזרייהו של עבודה זרה ("נדרי זריזין" נדרים ת, ועיין "מנחת אשר" להגר"א וויס שליט"א, סימן ל"ד ס"ק ה, מה שהעיר על דבריו)]

אותם עד שיקפאו מקור. איש לא סיפר להם, גם לא קוף. אך ההרגל והמסורת עשו את שלהם, עד שכל קוף חדש שנכנס אל הטרקלין ידע, כי נגיעה בבגנות תביא עליו... מכות. מים? מי זוכר מי יודע. גם כאשר מיכל המים הוסר ונלקח, הם המשיכו להכות את הקופיף המנסה לגעת בבגנות... קופים ויצו הזקן את צאצאיו לאמר. הקופיפים שכחו את השרושים, הם לא השכילו להעביר לממלאי מקומם מה העיקר ומה הטפל, מה הסיבה ומה התוצאה. בזאת הם נכשלו.

"בזיעת אפך תאכל לחם, עד שובך אל האדמה". אדם הראשון יועד לחיים גדולים רמים ונשגבים, ולתוכם השתרבבה גזירת הפרנסה, המשתרכת אחרי יצורי אנוש. מצב נתון. אבל המטרה, הייעוד והדרך, נותרו כשהיו לפני כן. דור אחר דור, אחר דור, אחר דור, עמלים להביא לחם לפי הטף. האם נטעה לחשוב כי זו המטרה? האם נניח להרגל לקנות שבתה בליבנו? כל ניתן לאבק הדרכים המיתמר מפסיעותנו ההולמות במיוחז החיים, לכסות את העיקר ולהבליט את הטפל. נפזר את אדוות העמל המערפלת את המחשבות, נחדד את המחשבה וזכור נזכור: "בזעת אפך תאכל לחם" הוא אמצעי, המטרה: "ובתורתך נהגה".

במקומות רבים מאד, רבים מידי מכדי שנוכל למנותם, הוגים יהודים בתורה מידי יום בלימוד הדף היומי. תורתנו הקדושה יפה היא וברה, מחכימה אפילו פתי. זה הזמן, זו השעה, כאן המקום וזאת ההזדמנות להצטרף למפעלו האדיר של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, "הדף היומי". לממש את המטרה

המעניינים לכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף עב/א חביבה מצוה בשעתה

קרנב כראוי

בתפילת מוסף של שבת אנו אומרים: "ותצונו ה' אלוקינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי". מהו 'כראוי' זה, נשאל הגרמ"ד סולובייצ'יק, ראש ישיבת בריסק. יש לומר, ענה, שהכוונה היא, שאף שניתן להמתין עם הקרבת החלבים והאיברים של הקרבן עד מוצאי השבת, מכל מקום, המצוה היא לעשות כראוי ולהקריבם בעוד יום, כאמור בסוגייתנו, משום ש"חביבה מצוה בשעתה". זהו, איפוא, קרבן "כראוי"... ("שי לתורה", ר"ה י"ז, כ"ק"ג).

דף עג"ב עובד כוכבים ליבו לשמים

גוי אינו מוכן להקריב שלמים

גמרתנו מבארת, כי נכרי שהקדיש קרבן שלמים, שבשרו נאכל על ידי הבעלים, יש להקריבו כליל כעולה, שכן "עובד כוכבים לבו לשמים", היינו: "כוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו" (רש"י ד"ה "לבו לשמים"). **מפרש** בעל ה"שואל ומשיב" (בדברי שאול לויקרא מג), כי הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים", נותן טעם להקרבנות הקרבנות, בכך שיש צורך להפחית בחשיבות בעלי החיים, אשר אומות העולם עובדים אותם כאלילים. הרמב"ם תמה עליו, שנכון היה לומר כן אם היו אוכלים את כל הקרבנות, אך משמקטירים אותם על המזבח, הקרבנות אינה אלא כבוד להם. **גם** להלן (ק"א) נאמר, שאף הגויים מכנים את הקב"ה "אלוהי האלהים", היינו שמודים בו, רק שסבורים כי יש גם 'ממוצעים' שניתן לעובדם. **כל** כן יתכן שגוי ידור בלב שלם **עולה** לה, שהוא "אלוהי האלוהים", אולם לא יתכן שידור בלב שלם **שלמים**, שהוא קרבן שחלקו נאכל בידי אדם, שכן, בכך הוא מבזהו ואינו נודר בלב שלם... ("פירות תאנה").

ומה בדבר שבועות של נוכרים. מן התורה אנו למדים כי שבועותיהם חלות, אם לא כן, מה טעם אבימלך ביקש מאברהם אבינו שישבע לו, וכן יעקב מעשו, ועוד. לנושא זה נדרשו ה"משנה למלך" (הל' מלכים פ"י הל' ז') וה"פנים יפות" (מטות) וה"משנה למלך" מצדד, כי יתכן שנוכרי הנשבע בשם ה' חייב לקיים את דבריו, שאם לא עושה כן, הרי זה בכלל "מברך את ה'", שהוא משבע מצוות בני נח **שבועות שבין אדם לחבירו**: אמנם, ה"כלי חמדה" כותב בספרו "חמדת ישראל" (דף פ"ח), כי בני נח אינם חייבים לקיים כי אם שבועות שבעניינים שבין אדם לחבירו, שבועות אשר נעשו לחיזוק בריתות וקניינים, והם בכלל ה"דינים" - המשפטים - שבני נח נצטוו לתקן לעצמם כדי שלא יוצר מצב שאיש את רעהו חיים בלעו [ראה בהרחבה ב"ק קיג/א. וע"ע בשו"ת "אבני נזר" יו"ד סימן ש"ו וב"משך חכמה" יתרו יט/ז].

שלושים מצוות בני נח, היכן הן? לסיום, נציין ידיעה חשובה. להלכה נפסק, כי בני נח לא נצטוו אלא בשבע מצוות. אולם, עולא (חולין צב/א) אומר, כי "שלושים מצוות קיבלו עליהם בני נח". רש"י (שם ד"ה "שלושים מצוות") כותב, כי שלושים מצוות אלו "לא נתפרשו". אך הגאונים מנאון, ובכתב יד המיוחד לרב שמואל בן חפני, שחי בשלהי תקופת הגאונים, נמנים שלושים המצוות עם מקורותיהן, והמצווה החמישית במניין היא "שבועות שקר" ומקורה מן הפסוק (בראשית כא/כג "ועתה השבעה לי באלוקים" (ראה באנציקלופדיה תלמודית סוף כרך ג' נספח לערך בן נח, ועיין שם עוד דעות ודעת רמ"ע מפאנו שלשלושים מצוות אלו הם ענפים של שבע מצוות בני נח).

דף עז/ב המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי אישים

כיבוי האש שעל גבי המזבח - האיסור והמצווה

בסוגייתנו אנו חוזרים ושונים את דברי שמואל (זבחים צא/ב), כי אדם שנדב יין לנסכים לבית המקדש, מזלפו על גבי ה"אישים", היינו, על האש שעל המזבח. בגמרא (שם) מבואר, כי אף על פי שיתכן שטיפות היין עלולות לגרום לכיבוי האש במקום שבו הוא מטפף אותן, והרי אמרה תורה (ויקרא ו/ו) "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה", מותר הדבר לדעת רבי שמעון הסובר, כי "דבר שאינו מתכוון - מותר". אולם, לשיטת רבי יהודה החולק וסובר ש"דבר שאינו מתכוון אסור", אין לזלף את היין על גבי האישים. במסכת זבחים (מאמר "דבר שאינו מתכוין מותר - הכל מותר") עסקנו בסוגיה זו בנוגע לעשיית דבר ללא כוונה, הפעם נתמקד בעצם היתרו של שמואל לזלף את היין על האש.

להיכן פרח המצווה? בעל ה"חלקת יואב" חיבר "קונטרס קבא דקשייתא" ובו הוא פרסם מאה ושלוש [כמניין "קבא"] קושיות עצומות בכל חלקי התורה, כדי להגביר את הפילפול דאורייתא בין הלומדים. אחת משאלותיו היא, כי מלבד מצוות לא תעשה, "לא תכבה", שלא לכבות את האש שעל המזבח, קיימת גם מצוות עשה (ויקרא ו/ו) "אש תמיד תוקד על המזבח". מעתה יש להבין, אמנם לדעת רבי שמעון, העושה "דבר שאינו מתכוון", אינו חייב, אך היתר זה לא נאמר כי אם לגבי איסורים, שבאופן שאינו מתכוון, אינו נחשב כמי שעשה את האיסור מאחר שעשייתו אינה מתייחסת אליו. אולם, אין בכוחו של היתר זה להציל אדם מאי עשיית מצוות עשה, שכן, התורה ציוותה עליו לעשותה, ובפועל לא עשה. אם כן, מאחר שמצוות עשה היא שהאש שעל המזבח תדלק, כיצד רשאי זה לבטלה.

ההבדל בין האיסור לבין המצווה: הגאון רבי שמעון משה דיסקין זצ"ל מתייחס לשאלה זו בספרו "משאת המלך" (פרשת צו) ומיישב זאת באופן נפלא. יש להבדיל בין האיסור לכבות את האש, לבין המצווה להדליק את האש. מצוות עשה "אש תמיד תוקד", אינה מתבטלת אלא בכיבויה המוחלט של המערכה אשר על המזבח, אך הקטנת האש אין בה משום ביטול עשה, שהלא האש קיימת. אולם, הממעית את השלהבת והמקטינה יעבור על "לא תכבה", שכן, הוא מכבה חלק מן האש. מעתה, המזלף יין על גבי האישים אינו עובר על מצוות עשה כלל, וכל החשש הוא מפני מצוות לא תעשה ועל כך מועיל ההיתר של "דבר שאינו מתכוון מותר".

דף עז/ב יין כדברי ר"ע לספלים

הסנדק שותה את היין!

מצוות המילה, כותב ה"תורת חיים" (סנהדרין פט ד"ה אם אני), היא כקרבן עולה. לכן נוהגים למול בבית הכנסת בצד צפון. אף רגלי הסנדק נחשבות כמזבח. לפיכך, הוא כותב, את כוס היין ונתנים **לסנדק** שישתהו, משום שעולה טעונה נסכים, ומילוי גרונו של הסנדק כניסוך היין לספלים שבמזבח!... הוא אף כותב, כי שלא כמנהגנו כיום, על הסנדק להחזיק את התינוק בעת הברכות, והוא ישתה את הכוס (עיי"ש).

דף עז/ב התודה היתה באה

לא להשאיר אוכל למחר

מדוע דוקא בקרבן תודה נצטוונו (ויקרא טו/ז) "ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר"? לפי שאדם שמביא תודה על נס שהתרגש עליו, צריך להתחזק בבטחון בהקב"ה. אם מניח הוא אוכל למחר, אות הוא שחושש שמא לא יספק לו הקב"ה כדי צרכו - פגם הוא בקרבנו... ("מאורה של תורה", ויקרא, ל"א).

לעילוי נשמת

מרת **חווה לאה פריימן** ע"ה
ב"ר דב ז"ל
נלב"ע ח' בניסן תשס"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **פסיה שיינדל (הגר) אפל** ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' בניסן תשנ"ב
ולעילוי נשמת מור"ח
הר"ר **אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ** ז"ל
ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' בניסן תשל"ז
תנצב"ה
הונצחו ע"י עו"ד
הר"ר **שמואל ואסתר אפל** שיחיו - ב"ב

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה זלמן פורוש** ז"ל
ב"ר יהושע מרדכי ז"ל נלב"ע ח' בשבט
ומרת **שרה פורוש** ע"ה
ב"ר אברהם ישראל ז"ל נלב"ע ד' בניסן
תנצב"ה
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **שאוול יצחק פינגשטיין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה
ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יצחק גולדשטיין** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע ו' בניסן תשמ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **שרגא פייבל** ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ח' בניסן תשס"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה שטרנטל** ע"ה ב"ר נחום זאב ז"ל
נלב"ע ו' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה הר"ר **ברוך מרדכי שטרנטל** ומשפחתו שיחיו - גבעת שמואל

נר ה' נשמת אדם